

**OBIECTE DIN LUT ARS, PIATRĂ ȘI OS DE LA
SFÎRȘITUL EPOCII BRONZULUI ȘI ÎNCEPUTUL EPOCII FIERULUI
DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI**

de **GHENUȚA COMAN** și MIHAI ROTARU

Ca urmare a lucrării pământului arabil cu tractoare la adâncimi obișnuite (0,300 m) sau desfundării mai adânci (0,700 m) se scot la suprafață numeroase și interesante resturi de locuire străvechi. Cercetarea perieghetică pe asemenea terenuri se cere insistent făcută, salvându-se astfel vestigii arheologice, de cele mai multe ori, deosebit de valoroase. Chiar dacă caracterul acestora este incomplet, ele au, după părerea noastră, un rol informativ deosebit de important, nu numai pentru faptul că cu ajutorul lor se pot carta pe harta arheologică așezări din diferite perioade, dar vin să întregască cu noi informații aspecte ale unor anumite perioade și civilizații.

În acest sens, prezentarea noastră, sperăm, își va demonstra viabilitatea pentru că toate obiectele în discuție sînt descoperite, de-a lungul anilor, prin cercetări de suprafață.

În legătură cu vestigiile pe care le prezentăm subliniem că, în Repertoriul arheologic al județului Vaslui¹, s-au cartat din epoca bronzului un număr de 226 așezări, cele mai multe aparținînd culturii Noua, iar din prima epocă a fierului 260 de așezări, din care cele mai multe aparțin Hallstattului tîrziu.

Mai subliniem că în multe stațiuni arheologice se găsesc resturi ceramice care aparțin civilizațiilor Monteoru, Noua, Hallstattului timpuriu și Basarabi. Din aceste situații rezultă caracterul informativ incomplet al cercetării noastre și, mai ales, că nu sînt analogii pentru anumite vestigii. În acest context, ne sprijinim încadrarea culturală pe unele elemente de datare binecunoscute, cum ar fi tipul de locuință, ceramica, tehnica de prelucrare a osului etc.

Astfel, în așezările din care provin vestigiile în discuție și pe care le vom menționa la locul potrivit, se găsesc locuințe de tip „cenușar“ ca-

¹ Ghenuța Coman, Repertoriul arheologic al județului Vaslui, mss.

racteristice culturii Noua. Apoi, resturi ceramice care provin din vase de diferite forme și mărimi din pastă brun-cenușie sau brun-gălbuie, ornate cu caneluri înguste, combinate cu ghirlande de linii incizate, cu torți terminate conic sau în formă de creastă², de asemenea caracteristice culturii Noua (Epureni, fig. 6/2, 4; Popeni, fig. 6/8; Șuletea, fig. 6/7; Giurcani, fig. 6/1 etc.).

Alături de acestea semnalăm și unele resturi ceramice de culoare gălbuie-cărămizie, lustruite pe ambele fețe, decorate cu caneluri, alveole și butoni care demonstrează prezența Hallstattului timpuriu³ (Epureni, fig. 6/3, 5).

Semnalăm, apoi, resturi ceramice provenite din castronașe și cești din pastă fină, de culoare brună sau gălbuie, decorate cu motive în zigzag înscris în benzi de linii oblice, în spirale sau drepte (Epureni, fig. 6/6), reprezentând vestigii ale civilizației Basarabi⁴.

Pe lângă resturile ceramice atrag atenția numeroase oase de animale prelucrate, cum ar fi: omoplați crestați mari (Șuletea, fig. 2/1; Lătești, fig. 2/2, 4; Poșta-Elan, fig. 2/3, 7), omoplați crestați mici (Popeni, fig. 2/12), coaste crestate (Popeni, fig. 2/9; Murgeni, fig. 2/10, 11), plăcuțe crestate la capătul îngust (Popeni, fig. 2/8), străpugătoare, ace; etc. (Popeni, fig. 1/1—5, 7—12, 15—16; Epureni, fig. 1/6, 20; Giurcani-N, fig. 1/13—14; Șuletea, fig. 1/17—19), plăcuțe perforate și neperforate (Șuletea, fig. 3/4; Popeni, fig. 4/6; 5/7), colți de mistreț (Lătești, fig. 4/9), arșice (Vădeni, fig. 4/4), fusaiole (Giurcani, fig. 3/8), linguri (?) (Șuletea, fig. 3/7), dălțițe (Popeni, fig. 5, 5—6; Poșta-Elan, fig. 5/3; Lătești, fig. 5/9), psalii (Murgeni, fig. 5/2), cirlige (?) (Popeni, fig. 5/1) etc.

Reține atenția faptul că în toate stațiunile arheologice amintite precumpănesc elementele de tipul civilizației Noua. În acest context, prezentăm, în continuare, vestigiile cu caracter de unicate și anume:

1. O interesantă figurină cu două fețe a fost descoperită în 1969 în marginea vestică a satului Ibănești (com. Al. Vlahuță). Pe cele două fețe ale unei marne de formă ovoidală, mult aplatizată, de culoare gălbuie, sînt realizate prin incizii două măști umane. Pe o parte este reprezentată masca unui bărbat, cu păr pe față și pe bărbie, iar pe cealaltă parte este masca unei femei care are părul pieptănat cu cărare aproape de creștet. Că este vorba de o reprezentare bărbat-femeie rezultă și din expresia figurilor care sînt artistic și realist sugerate. Cele două măști umane sînt simbolice separate printr-o incizie executată pe muchia pietrei (fig. 3/1)⁵.

² Ghenuță Coman și Const. Buzdugan, *Un nou tip de pumnal descoperit în Moldova*, în *SCIVA*, 29, 1978, 1, p. 139 și urm., fig. 1/1—3.

³ Ibidem, fig. 1/6—7.

⁴ Ibidem, fig. 1/4—5.

⁵ De reținut că aici se găsesc și resturi ceramice aparținînd perloadei La Tène II.

La Popeni (com. Găgești), în punctul denumit „Cerchez“, situat aproape de marginea nordică a satului, pe stînga rîului Elan, s-a descoperit încă din 1956 o așezare arheologică de tipul culturii Noua⁶. În această așezare s-au descoperit numeroase și importante vestigii :

2. Una din piese este executată dintr-un fragment ceramic de culoare cenușie. Are forma relativ rectangulară și este bine finisată. Una din laturi, cea mai lată, este ușor arcuită, ascuțită ca la pieptene și apoi crestată. Ceea ce pare mai interesant la această piesă sînt cele trei orificii care o străpung, două mai mici și unul mai mare, simbolizînd, pare-se, ochii și gura. Pe o parte sînt două proeminențe deasupra „ochilor“, separate printr-o cută, care ar putea sugera sprîncenele. Partea opusă este plată și cu două incizii întretăiate pe „frunte“, ornament care ar putea sugera tot sprîncenele (fig. 3/5).

Fără a putea da un răspuns la ceea ce ar putea simboliza creștăturile, reținem că acestea sînt executate în tehnica omoplaților creștați, a coastelor crestate, precum și a pandantivelor cu creștături executate din materiale diferite de tipul culturii Noua.

Pe de altă parte, apreciem că această piesă poate reprezenta o amuletă-figurină antropomorfă cu două fețe, poate ca și în cazul de mai sus, bărbat-femeie.

3. O altă descoperire reprezintă un pandantiv executat tot dintr-un fragment ceramic de culoare maro, bine finisat. La un capăt prezintă șase creștături (șapte dinți), iar la celălalt un orificiu pentru agățat, întretăiat de o linie incizată de jur împrejur. Pe o parte, aproape de capătul creștat sînt două linii incizate, paralele. Piesa este ușor arcuită (fig. 4/2).

4. Tot aici s-a mai descoperit o plăcuță de os lungă de 0,102 m, cu șapte dinți și fără orificiu pentru agățat. Piesa nu este prea bine finisată⁷ (fig. 2/8).

Piese apropiate de acestea s-au mai descoperit și în alte localități. Astfel, la Cernavoda s-a descoperit un pandantiv dintr-o plăcuță de bronz, cu patru dinți și fără orificiu pentru agățat, datat în secolele VI—V î.e.n.⁸. Nu i se precizează funcționalitatea.

Un alt pandantiv executat dintr-o cochilie de scoică s-a descoperit la Socodor-Transilvania. Este însă de formă triunghiulară, cu creștături mici pe două laturi, iar aproape de bază are un orificiu pentru agățat. Este datat la sfîrșitul epocii a doua și începutul epocii a treia a bronzului,

⁶ Tot la punctul „Cerchez“, dar pe dreapta Elanului s-au descoperit așezări aparținînd secolelor IV—V și VII—XI e.n.

⁷ Titus Udrescu, *Descoperiri arheologice în jumătatea sudică a Moldovei cu privire la cultura Noua*, în *Carpica*, VI, 1973—1974, p. 40, fig. 11.

⁸ D. Berciu, *Descoperirile getice de la Cernavoda*, în *Materiale*, IV, 1957, fig. 11/3; 14/3.

fiind considerat instrument pentru ornarea vaselor, lucru ce pare puțin probabil⁹.

La Valea Lupului-Iași s-a descoperit un fragment de coastă de animal, crestat la un capăt cu cinci dinți și fără orificiu de agățat, aparținând culturii Noua¹⁰.

Funcționalitatea și semnificația vestigiilor de acest fel nu este rezolvată, deocamdată¹¹. Executate din materiale diferite, toate au creștături (dinți) asemănătoare cu coastele crestate pe margine sau cu omoplații crestați, element caracteristic (pe lângă altele) culturii Noua¹².

5. S-a apreciat că coastele crestate pe muche ar putea fi, fie seceri, fie piepteni¹³. Bogata așezare de la Popeni-„Cercez“, ne oferă posibilitatea de a prezenta un adevărat pieptene a cărui funcționalitate nu mai poate fi pusă la îndoială. Este executat dintr-o plăcuță de os, cu zece dinți lungi de 0,024 m, înalt de 0,060 m și tot atît de lung. Este bine finisat (fig. 2/6). Întrucît nu cunoaștem alte piese similare, menționăm deocamdată că a fost descoperită în contextul culturii Noua.

6. Altă piesă, deosebit de interesantă, descoperită în așezarea de la Popeni-„Cercez“ este o figurină executată din os, cu două fețe. Discul capului este relativ ovoidal. Ochii sînt realizați prin orificii care străpung piesa. Gura, la ambele chipuri, este marcată prin incizii. Gitul este rotunjit și proporționat. Trunchiul, lipsit de brațe, are pe o parte trei incizii, iar pe alta patru, orizontale și distanțate. Picioarele sînt numai virtual separate prin cîte o canelură verticală atît pe o parte, cît și pe cealaltă, iar o altă canelură, orizontală, înconjură picioarele (fig. 3/2). Se pare că și în cazul acesta avem de-a face cu o dublă reprezentare a chipului uman și este de presupus, așa cum s-a arătat mai înainte, că o parte reprezintă bărbatul, iar alta femeia.

7. Împreună cu această piesă s-a mai descoperit una, tot din os, plată și foarte bine finisată care pare să simbolizeze o figurină umană mult stilizată. Partea superioară, „capul“, de formă relativ semidiscoidală este legată prin gît de trunchi, care se termină printr-un vîrf ascuțit. Către vîrf, pe laturi, piesa are două caneluri care par să marcheze picioarele unite printr-un vîrf ascuțit (fig. 3/6).

⁹ Dorin Popescu, *Cercetări arheologice în Transilvania*, în *Materiale*, II, 1956, p. 60, fig. 19/15.

¹⁰ M. Dinu, *Șantierul arheologic Valea Lupului*, în *Materiale*, III, 1957, p. 169, fig. 7/6 ; A. C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, în *ArchMold*, II—III, 1964, p. 160, fig. 11/2.

¹¹ A. C. Florescu, *op. cit.*, p. 159, cu notele 42—45.

¹² *Ibidem*, p. 159—160, fig. 11.

¹³ *Ibidem*, p. 159 cu nota 42 și p. 161, fig. 11/1—2, 7—8, 10 ; Titus Udrescu, *op. cit.*, p. 37.

Interpretarea acestor figurine (alături de cele pomenite mai înainte, din piatră și ceramică) ca reprezentări duble, bărbat-femeie, lasă problema deschisă întrucât literatura de specialitate nu oferă elemente pentru o filiație directă în trecut, pentru analogii de epocă, aceste piese fiind unicate, ca și pentru semnificația lor. Reflectă aceste figurine umane reprezentări magice sau religioase sau pot fi „o expresie a relațiilor noi de familie“¹⁴ în contextul „destrămării încete a comunei primitive“¹⁵? Ambele ipoteze par verosimile.

Încă în contextul civilizației Monteoru, pe baza descoperirii unor morminte duble, soț-soție, se apreciază că familia bilaterală se închease, ba chiar că bărbatul ar avea o poziție „proeminentă“, persistind încă situația „predominantă“ a femeii¹⁶. În acest sens, se poate aprecia, pe baza unor asemenea descoperiri cu reprezentări duble, ca această situație să dăinuie și în contextul civilizațiilor următoare. Noi descoperiri vor lămuri, desigur, originea, filiația, caracterul funcțional și semnificația vestigiilor de acest fel.

Legat de plastica culturii Noua, deosebit de săracă, deocamdată, reține atenția figurina zoomorfă din os descoperită la Trușești, care după opinia cercetătorului A. C. Florescu pare să reprezinte fie virful unui sceptru, fie un obiect decorativ de caracter magico-religios¹⁷.

În continuare, din aceeași așezare, mai semnalăm următoarele piese :

8. O minifigurină-amuletă (21 mm), poate umană, din os, mult stilizată. „Capul“, fără detalii anatomice, este de formă ovală, trunchiul tronconic, iar picioarele sînt simulate printr-o creștătură (fig. 3/3).

9. O amuletă din os, plată, arcuită, de forma unui triunghi cu colțurile rotunjite, cu baza creștată (zece dinți) în tehnica omoplaților creștați și cu un orificiu pentru agățat. Mai jos de orificiu are o linie orizontală incizată (fig. 4/1).

10. A doua amuletă este executată tot dintr-o plăcuță de os de formă ovală și cu un orificiu pentru agățat (fig. 4/3).

11. O a treia amuletă este executată din gresie fină. Este de formă ovală și plată. În partea mai îngustă are un orificiu pentru agățat, iar spre bază un orificiu mai mare. Pe ambele părți piesa are câte o șanțuire în diagonală (fig. 4/7).

12. În sfîrșit, din așezarea de la punctul „Șipot“, situată în mar-

¹⁴ *Istoria României*, I, București, 1960, p. 124.

¹⁵ *Ibidem*, p. 121.

¹⁶ D. Berciu, *Zorii istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 188 ; *idem*, *Despre apartenența și dezvoltarea patriarhatului pe teritoriul R.P.R.*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 52—82.

¹⁷ A. C. Florescu, *Șantierul Trușești*, în *Materiale*, III, 1957, p. 209, f. 10 ; V. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 361, fig. 405/3.

ginea sud-estică a satului Șuletea¹⁸, provine o piesă a cărei funcționalitate, în lipsă de analogii, nu se poate determina. Este vorba de un humerus care are un orificiu longitudinal care corespunde lateral cu alt orificiu, ovoidal, după factura acelor cu protuberanțe¹⁹. Piesa este bine finisată. S-ar putea să fie un obiect de utilitate medicală (fig. 4/8).

În concluzie, diferitele categorii de resturi materiale (tip de așezare, ceramică, unelte, podoabe etc.), în ansamblul lor, definesc conținutul civilizației Noua.

Reține atenția și faptul că în contextul așezărilor în discuție sînt și elemente hallstattiene și chiar La Tène, dar că sub raport cantitativ predomină elementele de factură Noua. Mai mult, unele din trăsăturile obiectelor prezentate (crestături, mai ales) sînt net caracteristice culturii Noua.

Cu acest sublinieri, în lipsa unor analogii cu piese precis încadrate cronologic, apreciem, deocamdată, încadrarea lor în conținutul civilizației Noua.

¹⁸ C. Cihodaru, R. Vulpe, *Săpăturile arheologice de la Șuletea și Bîrlălești*, în *SCIV*, 1951, p.

¹⁹ A. C. Florescu, *op. cit.*, în *Arch.Mold.*, p. 162, fig. 13/4.

DES OBJETS DE TERRE CUITE, PIERRE ET OS DE LA FIN DE L'ÉPOQUE DU BRONZE ET LE COMMENCEMENT DE L'ÉPOQUE DU FER DECOUVERTS AU DÉPARTEMENT DE VASLUI

RÉSUMÉ

L'auteur présente d'abord le milieu archéologique caractéristique à la civilisation du bronze (fig. 1/1—20; fig. 2/1—5, 7—12; fig. 3/4, 7—8; fig. 4/4, 6, 9; fig. 5/2—3, 5—7, 9; fig. 6/1—8). Dans ce contexte on nous présente des vestiges uniques dans la plupart des cas.

1. Une figurine antropomorphe de marne à deux facettes (**homme-femme**) découverte à Ibănești (fig. 3/1).

Du village de Popeni proviennent les objets suivants :

2. Une figurine antropomorphe de céramique à deux facettes (**homme-femme**) (fig. 3/5).

3. Un pendentif de céramique entaillé au bont (fig. 4/2).

4. Une plaquette en os entaillée au bont (fig. 2/8).

5. Un peigne en os (fig. 2/6).
 6. Une figurine en os à deux facettes (homme-femme) (fig. 3/2).
 7. Une figurine (?) — spatule (?) en os (fig. 3/6).
 8. Une minifigurine — une amoulette (?) en os (fig. 3/3).
 9. Une amoulette en os à base entaillée (fig. 4/1).
 10. Une amoulette en os, ovale (fig. 4/3).
 11. Une amoulette en grès (fig. 4/7).
 12. Une pièce (?) en os employée dans la médecine (?) (fig. 4/8).
- On apprécie que ces vestiges font partie du contenu de la civilisation Noua.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — Objets en os : 1—5, 7—12, 15—16, Popeni ; 6, 20, Epureni ; 13—14, Giurcani-Nord ; 17—19, Șuletea.
- Fig. 2. — Objets en os ; 1, 5, Șuletea ; 2, 4, Lătești ; 3, 7, Poșta-Elan ; 8—9, 12, Popeni ; 10—11, Murgeni.
- Fig. 3. — Objets en terre cuite (5), en pierre (1) et os : 1, Ibănești ; 2—3, 5—6, Popeni ; 4, 7, Șuletea ; 8, Giurcani-SSV.
- Fig. 4. — Objets en terre cuite (2) en pierre (7) et os : 1—2, 5—7, Popeni ; 3, Poșta-Elan ; 8, Șuletea ; 9, Lătești.
- Fig. 5. — Objets en os : 1, Giurcani-SSV ; 2, 5, 7, Popeni ; 3, Halta CFR Dodești ; 4, Murgeni ; 6, Șuletea ; 8, Satul 23 August.
- Fig. 6. — Céramique Noua (1—2, 4, 7—8), Hallstatt I (3, 5), Hallstatt II (6) : 1, Giurcani ; 2—6, Epureni ; 7, Șuletea ; 8, Popeni.

GHENUȚA COMAN ȘI MIHAI ROTARU
OBIECTE DIN LUT, PIATRĂ ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

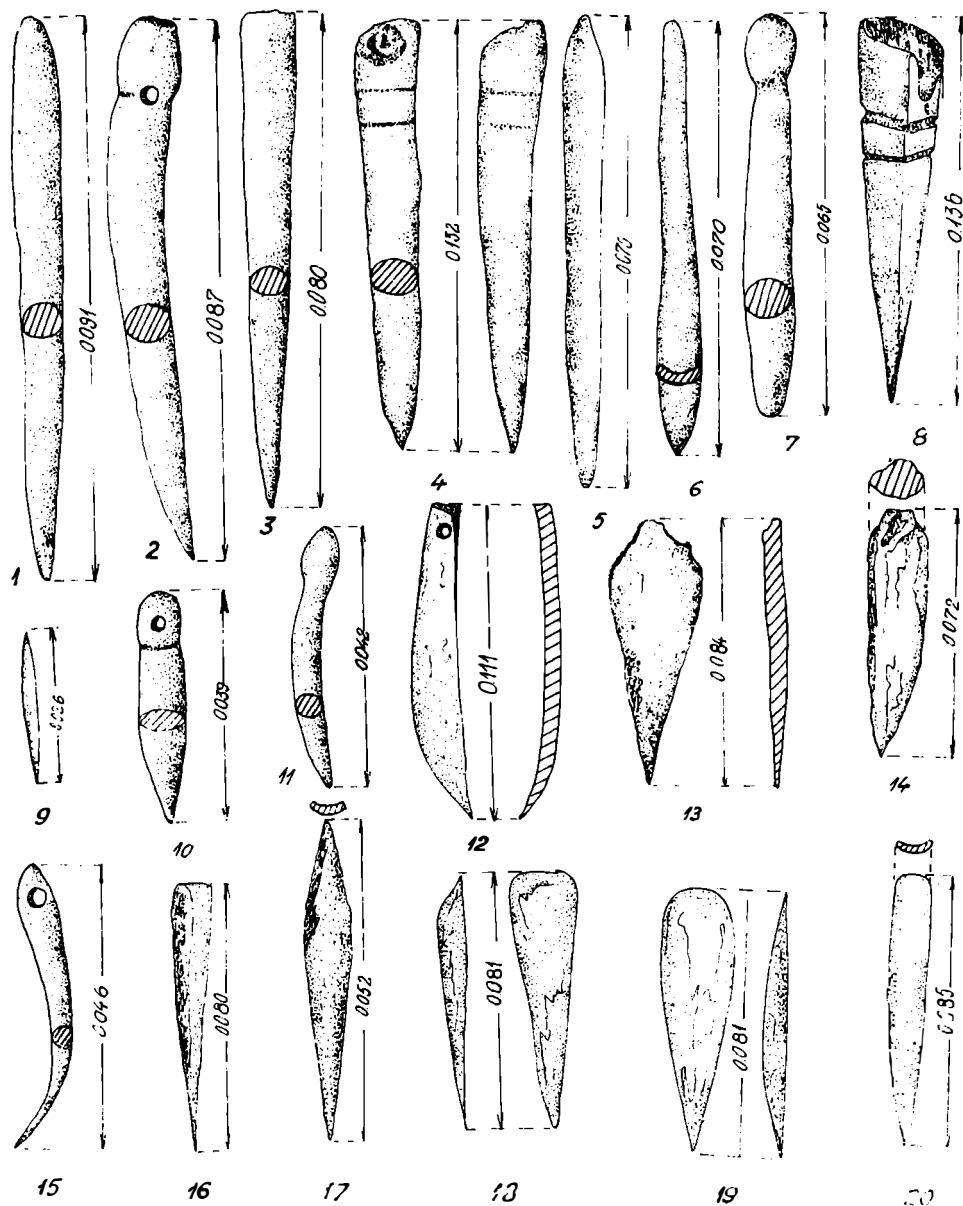

Fig. 1. Obiecte din os; 1—5, 7—12, 15—16, Popeni; 6, 20, Epureni; 13—14, Giurcani-Nord; 17—19, Șuletea.

GHENUȚA COMAN ȘI MIHAI ROTARU
OBIECTE DIN LUT, PIATRĂ ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

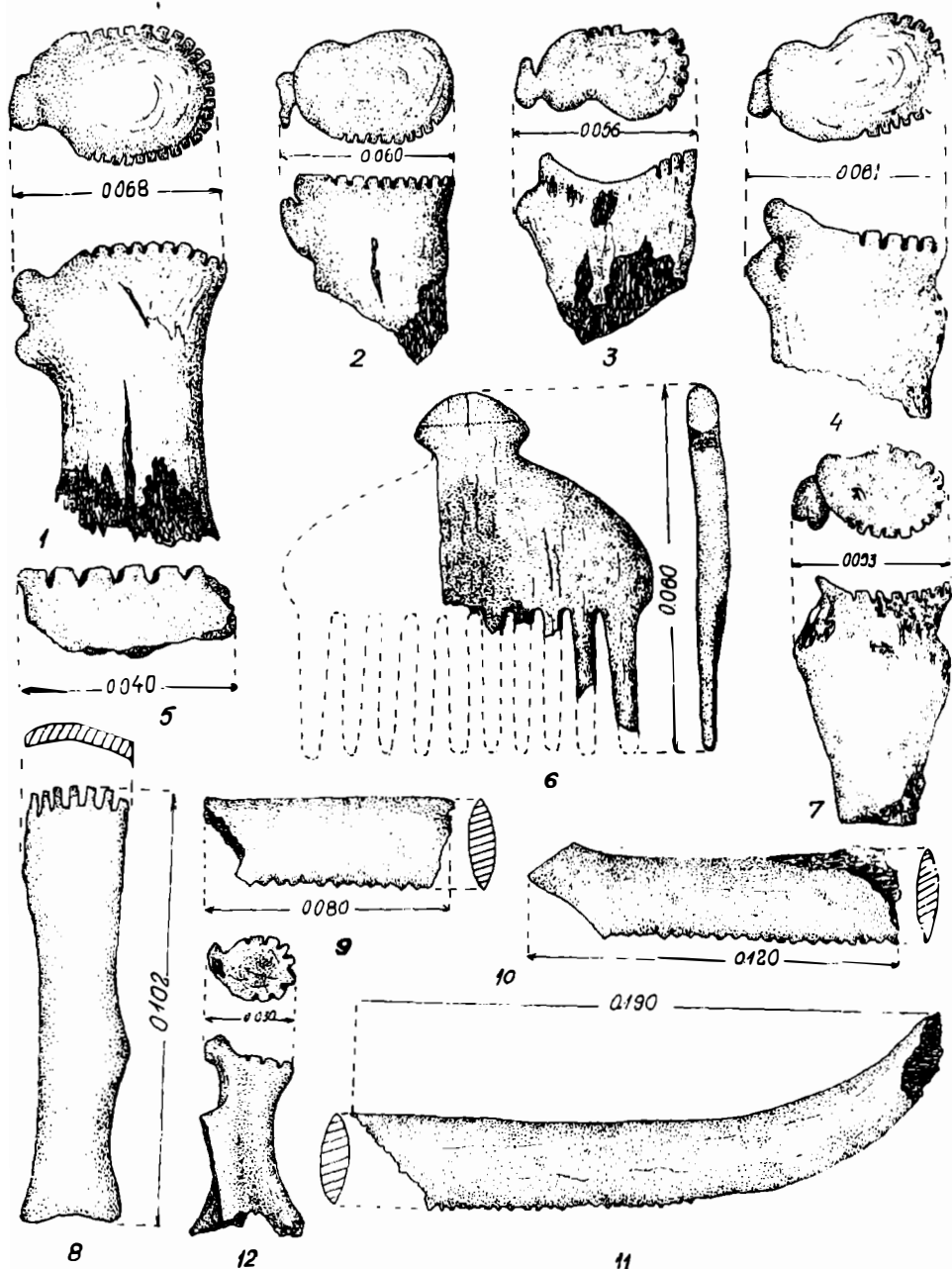

Fig. 2. Obiecte din os: 1, 5, Șuletea; 2, 4, Lățești; 3, 7, Poșta-Elan; 8—9, 12, Popeni; 10—11, Murgeni.

GHENUȚA COMAN ȘI MIHAI ROTARU
OBIECTE DIN LUT, PIATRĂ ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

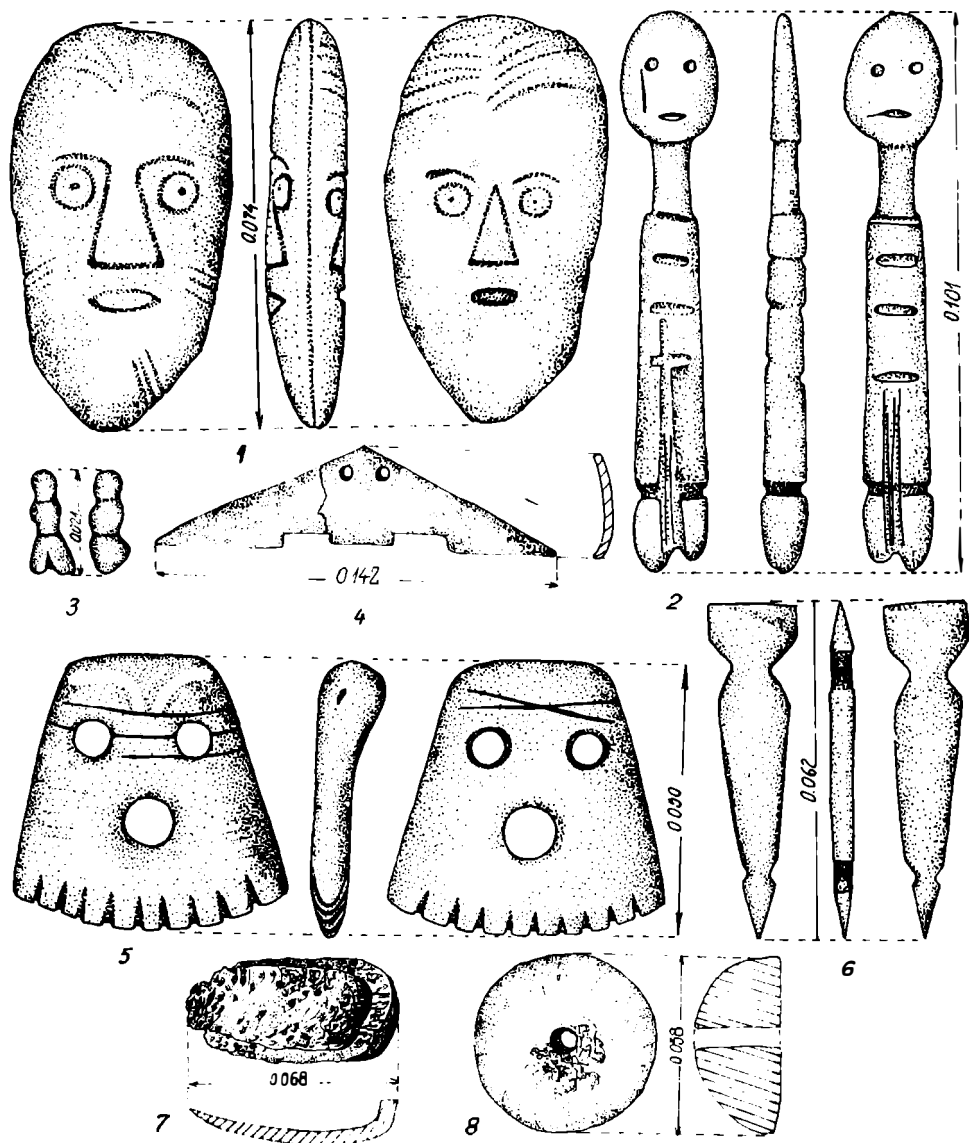

Fig. 2. Obiecte din lut ars (5), piatră (1) și os : 1, Ibănești ; 2—3, 5—6, Popeni ; 4, 7, Șuletea ; 8, Giurcani-SSV.

GHENUȚA COMĂN ȘI MIHAI ROTARU
OBIECTE DIN LUT, PIATRĂ ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

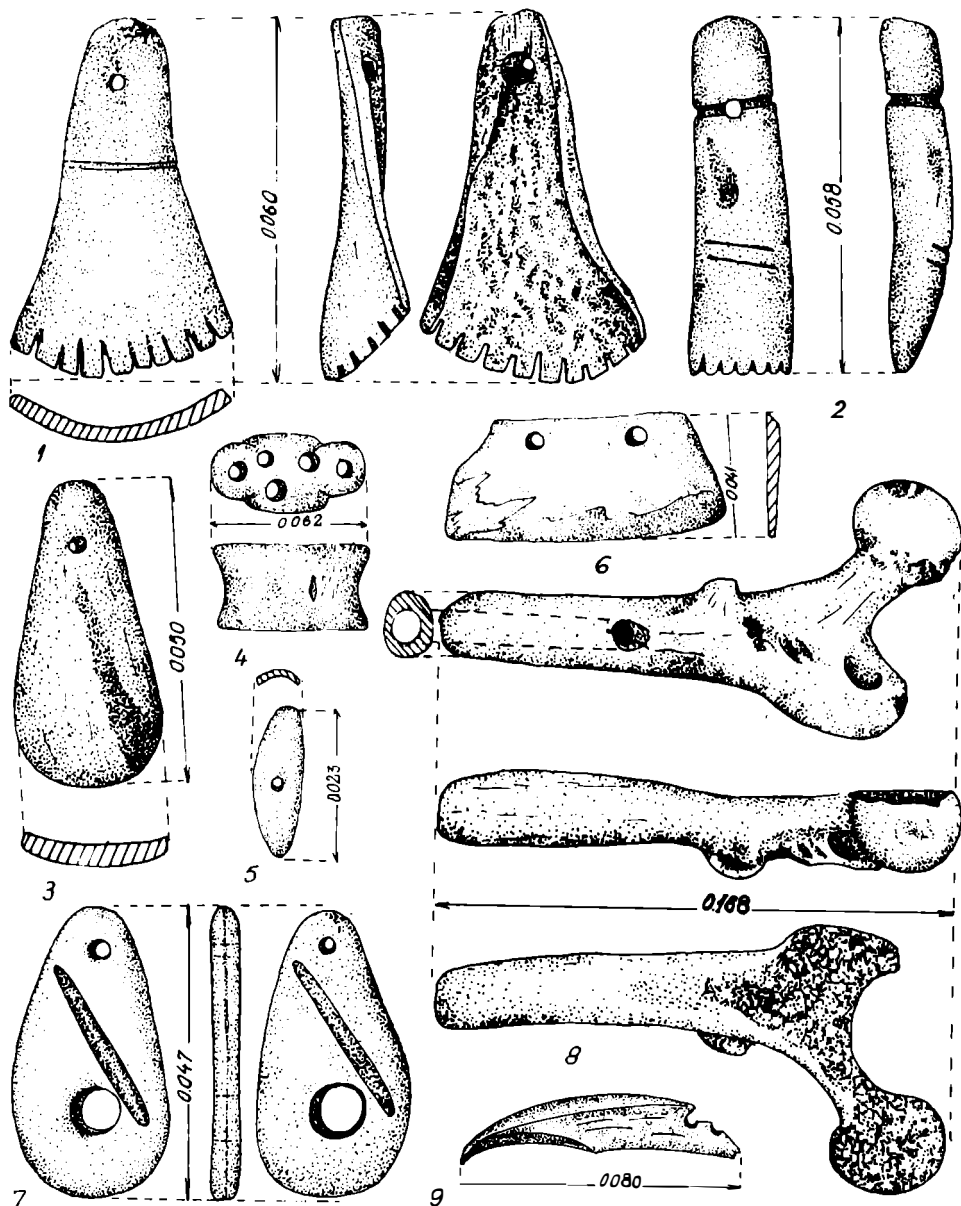

Fig. 4. Obiecte din lut ars (2), piatră (7) și os: 1—2, 5—7, Popeni; 3, Poșta-Elan; 6, Șuletea; 9, Lățești.

GHENUȚA COMAN ȘI MIHAI ROTARU
 OBIECTE DIN LUT, PIATRA ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

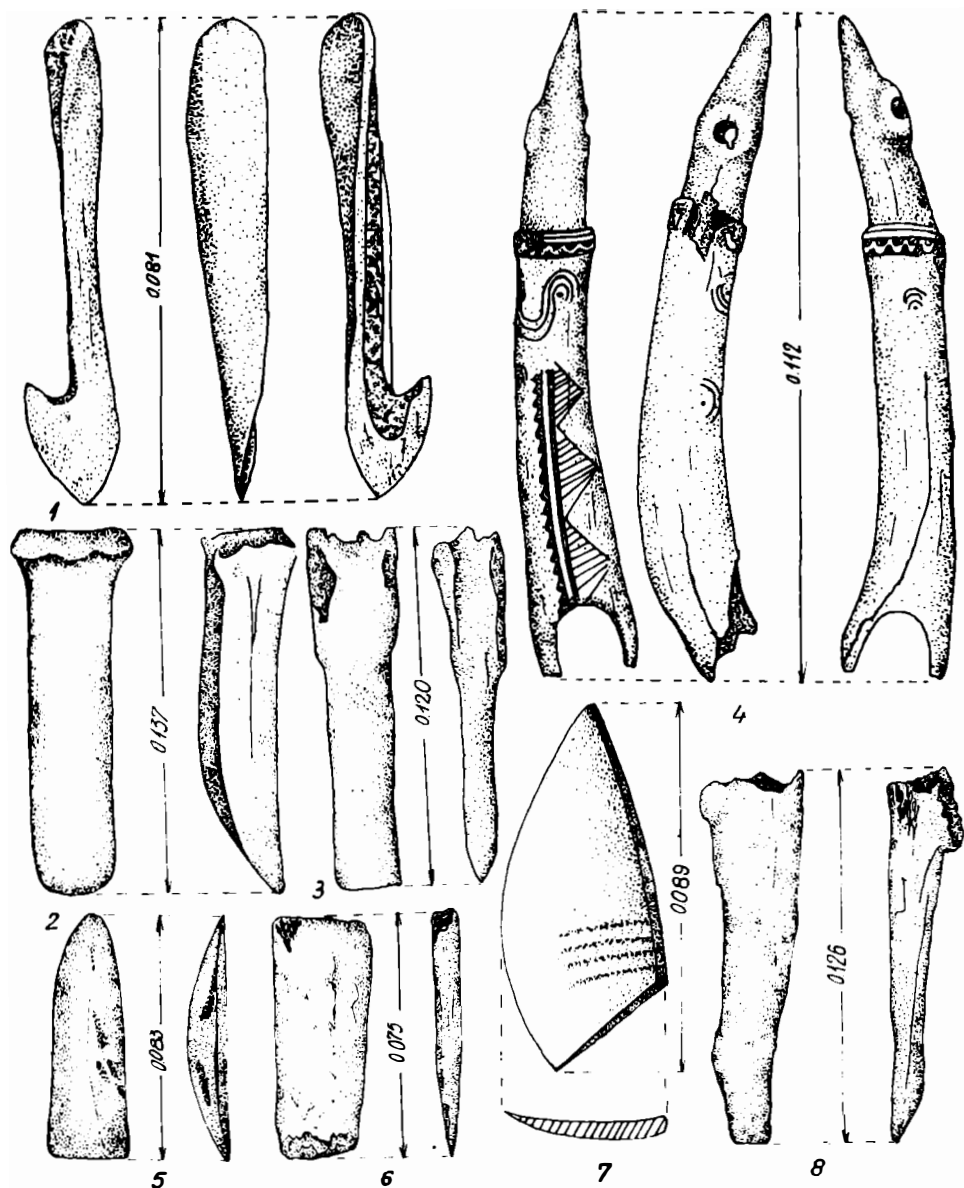

Fig. 5. Obiecte din os: 1, Giurceni-SSV; 2, 5, 7, Popeni; 3, Halta CFR Dodești; 4, Murgeni; 6, Șuletea; 8, Satul 23 August.

GHENUȚA COMAN ȘI MIHAI ROTARU
 OBIECTE DIN LUT, PIATRĂ ȘI OS DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL VASLUI

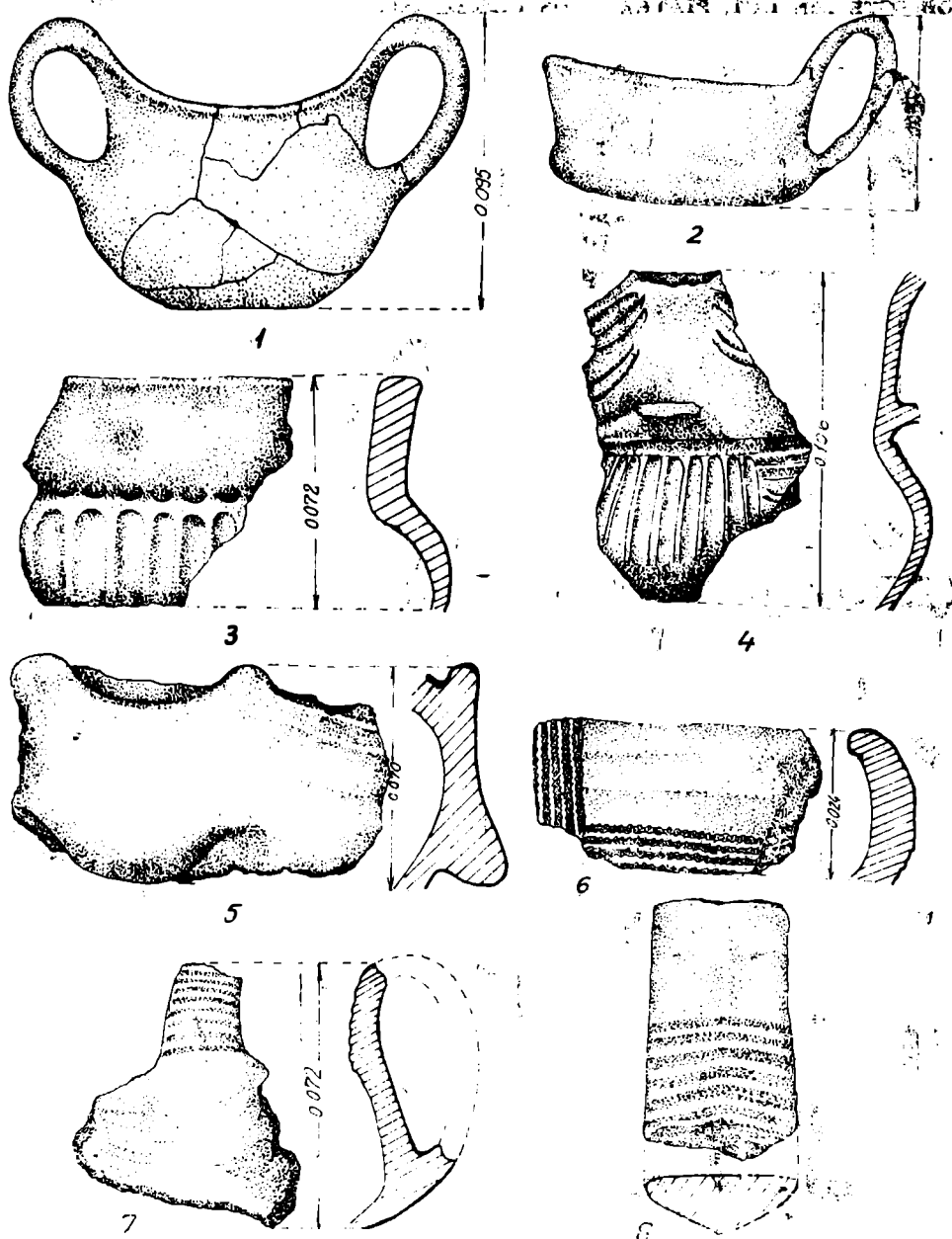

Fig. 8. Ceramică Noua (1—2, 4; 7—8), Hallstatt timpuriu (3, 5), Hallstatt mijlociu (6):
 1, Giurcani; 2—6, Epurenii; 7, Șuletea; 8, Popeni.